

Dr JANKO OBERSKI: **II knjiga Makabejska**, Zagreb 1965 (ciklostilom).

Nakon I knjige Makabejske zaslužni profesor Sv. pisma na katoličkom fakultetu u Zagrebu izdao je ovo i drugu.

Po sadržaju ova je knjiga vrlo slična prvoj jer obje govore o istom predmetu: o borbama braće Makabejaca za slobodu njihova naroda i za obnovu njegova vjerskog života i vjerskog štovanja. Ne govore ipak pod istim vidom. Kako sam auktor zapaža u uvodu, prva knjiga obuhvaća razdoblje borbi od 33 godine, tj. od 168. do 135. pr. Kr., a druga obuhvaća samo razdoblje borbi od 15 godina, tj. od 175. do 161. pr. Kr. Nadalje, zapaža auktor, prva knjiga govori o borbama Jude Makabejca kao i o borbama njegove braće i njihovih nasljednika, a pisac je druge knjige usredotočio svoju pozornost isključivo na junačka djela Jude Makabejca.

Ima još jedna važna razlika između ovih dviju knjiga. Pisac prve knjige iznosi događaje iz makabejskog vremena kao historičar kojemu je uglavnom stalo do konkretnih činjenica te na njihovu temelju dokazuje pomoć koju je Jahve pružio svome narodu. Pisac druge knjige, naprotiv, bira između mnogih prizora samo nekoje, za koje nastoji dokazati bilo raznim viđenjima, bilo priznanjima samog glavnog junaka, Jude Makabejca, da su rezultat i plod izravne božje intervencije. Drugim riječima: pisac druge knjige nastoji mnogo jače istaknuti vjerski momenat samih događaja kao i njihov glavni vjerski cilj. On nadalje daje mnogo potpuniju sliku vjerskih prilika koje su vladale u Palestini prije makabejskih borbi negoli je to učinio pisac prve knji-

ge. U pet punih poglavlja (3,1 — 7,42) ocrta vrlo bijedno vjersko stanje u kojemu su se našli njegovi sunarodnjaci bilo radi pritiska seleucidskih vladara i helenista bilo zbog izdajstva nedostojne braće, da onda ponosno upre prstom kako ih je iz tih nevolja izbavio Juda Makabejac svojom junačkom borbom, a uz očitu božju pomoć (8,1—15,40). (Dva pisma koja zapremaju prva dva poglavlja nisu djelo samog auktora knjige; kasnije su nadodana njegovoj vjerskoj povijesti).

Zadatak dobrog komentatora II Knjige Makabejske sam je po sebi jasan: pored savjesnog prevoda samog teksta knjige i pored nastojanja da u potpunosti razjasni sam tekst, ukoliko će ukloniti sve njegove nejasnoće i još bolje osvijetliti njegove povijesne podatke, on mora također i kritički ispitati sve čudesne pojave s kojima je auktor popratio cijelu svoju povijest.

Zaslužni je profesor vrlo dobro i vrlo savjesno izvršio taj zadatak, na potpuno zadovoljstvo čitalaca. Da samo nešto spomenemo.

U uvodu (str. 4) općenitim riječima dokazuje povijesni karakter knjige protiv racionalista na temelju činjenice da mnoge događaje spomenute u knjizi potvrđuju svjedočanstva svjetovnih povjesničara: Appiana, Livija i Polybija. Iz istinitosti u opisivanju tih događaja možemo mirne duše zaključiti i na piščevu savjesnost i u prikazivanju ostalih povijesnih podataka. Zapaža ipak vrlo zgodno da pisac »daje također često oduška svojim subjektivnim refleksijama prigodom karakteriziranja«. (ib.) Zato u ocjenjivanju povijesne stvarnosti same knjige moramo uzeti u obzir i ovaj važan faktor.

Vrlo stručno npr. nastoji opravdati istinitost Heliodorova nadna-

ravnog doživljaja. Donosimo njegove riječi: »Neodrživo je stajalište racionalista, koji zbog navoda čudesnih događaja poriču makabejskim knjigama historijsku vrijednost. Ako svjetovni historičari potvrđuju istinitost prilika sirskih kraljeva, koji su radi izgubljenog rata s Rimljanima bili prisiljeni da plaćaju Rimljanima danak, a s druge sirske su kraljevi mnogo trošili za uzdržavanje vojne sile, da ratuju u Mesopotamiji i Palestini, razumljivo je, da im je državna blagajna bila često puta prazna, pa bi jedva dočekali prigođu, da se otkale domognu novaca. Tako je razumljivo i to, da su pokušali domoći se blaga iz Jeruzalemskog hrama. Kada se dakle činjenice iz profane historije podudaraju s historijskim navodima pisca II. Makabejske knjige, nema razloga da se dvojio o historicitetu čudesnih događaja, što ih on spominje.« (str. 27) — Potvrđuje dalje istinitost događaja s tvrdnjom Josipa Flavija koji donosi da je i povjesničar Polybije zabilježio Heliodorov čudesni doživljaj u Jeruzalemu, a taj je povjesničar inače bio u prijateljsstvu sa sirskim kraljevima Demetrijem I. i Seleukom IV. — Stvar osvjetljuje također i s drugim čudesnim doživljajima iz Sv. pisma SZ. Spominje tako kako je Bog na čudesan način obranio proroka Iliju kad je kralj Ahaz poslao pedeset oružanih ljudi da ga ubiju (IV Kr. 1,9—14), i proroka Eli-seja kad ga je Bog spasio na ognjenim kolima da ne padne u ruke neprijateljske vojske. (IV Kr. 16,17). Iza ovakve uvjerljive obrane čitatelju se neće činiti ni najmanje nevjerovatnim pripovijedanje o Heliodoru.

Još jednu čudesnu pojavu profesor Oberški osvjetljava vrlo zgodno i uvjerljivo. Radi se o pojavi konjanika koji su četrdeset dana trčali po zraku u zlatnim haljinama uz vojsku opremljenu kopljima. (II Mak. 5,2) Slične su čudesne pojave zabilježili i drugi vjerodostojni pisci kao Josip Flavije, Kornelije a Lapide, Edmund Parisch, Knabenbauer, Heis. (str. 39) — Ne radi se, dakle, o osamljenoj pojavi, bez prese-dana, pa zato nije mogla biti u sebi nemoguća.

Već iz same činjenice da je zaslužni profesor uočio ovaj najglavniji

problem II Knj. Mak. i da ga je nastojao savjesno i svom spremnošću iskusnog bibličara riješiti na što zadovoljavajući način pa i za jednog modernog povijesnog kritičara, možemo zaključiti kako je nastojao da savjesno ispuni i ostala dva zadatka komentatora ove nadahnute knjige, da nam naime dađe što vjerniji prevod i da taj prevod učini što jasnijim čitatelju uklanjajući sve nejasnoće i osvjetljavajući mnogobrojne povijesne podatke.

Već nam je poznata tačnost i stručnost u prevodenju prof Oberškog originalnog teksta knjige Mudrosti I Knj. Makebejske pa nam je neće trebati nadugo dokazivati. Spomenut ćemo samo nešto. Za 1,21 zgodno zapaža da je Vulgata malko nespretno prevela grčki tekst. Njezin prevod glasi: »Žrtve, koje su bile postavljene, naredi svećenik Nehemija da se poškrope vodom, a tako i drva i ono što je bilo postavljeno na drva.« Prof. Oberški prevodi doslovno: »A kad je bilo doneseno ono što je za žrtvu, zapovjedi Nehemija, da tom vodom polijevaju i drva i ono što je bilo položeno na njih.« Ovaj je prevod po smislu mnogo dosljedniji i vjerniji grčkom originalu, a stilski je mnogo elegantniji.

Za svoj prevod 1,28 »pokaraj one, koji nas silom tlače itd.« zapaža u tumačenju da upotrijebljena grčka riječ *basanison* znači zapravo: »Stavi na kušnju«, tj. postupaj kao prigodom sudbene istrage kad se mučenjem nastoji prisiliti optuženoga da prizna krivnju. A za *one, koji nas silom tlače i koji se podruguju u oholosti* iz istoga retka kaže u istom tumaču da bi se odgovarajuće grčke riječi *katadynasteuontas* i *exhybrizontas* vjernije mogle prevesti s *nasilnici, tirani, teroristi, diktatori*. (str. 13)

U 11,5 vrlo tačno zapaža da se i u grčkom tekstu i u Vulgatinom prevodu pogrešno navodi da je Betsura udaljena pet *stadija* od Jeruzalema, i da bi trebalo da bude pet *shojna*, kako ima aleksandrijski rukopis, što bi iznosilo oko 25 km. A to je realna udaljenost Betsure od Jeruzalema.

Uza svu pomnju potkrala se ipak i jedna pogreška u samom tekstu. U 12,45 ispuštene su riječi: »Sveta i pobožna misao.« Radi se o tekstu u kojemu se razilaze današnji grčki

tekst i Vulgatin prevod, a sam je tekst od najveće važnosti jer ga katolička dogmatika donosi kao dokaz vrijednosti molitava i pobožnih djela na korist duša u čistilištu. No čitatelj će odmah uvidjeti da to nije krivnja prevodioca jer on u tumaču pretpostavlja prevod navedenih riječi, a valjda i sam prevod Vulgativne varijante, jer tu doslovno kaže: »Na kraju se pohvaljuje mišljenje Jude Makabejca, da oni koji su pobožno preminuli s ovoga svijeta, imaju najbolji zalag milosti. Osim toga ističe se da je sveta i spasonosna misao moliti za pokojne, da budu razriješeni od grijeha.« Moramo stoga pretpostaviti da je izdavač nehotice i izostavio u tekstu spomene riječi.

Potkrala se također jedna mala pogreška u retku 13,8. Tu čitamo: »Čiji je oganj bio svet, kao pepeo.« Na prvi mah bi izgledalo da se tu tvrdi da je oganj bio svet kao pepeo, što nema nikakva smisla. Vidi se da je i ovdje izdavač izostavio samo jedno *i* koje potpuno mijenja smisao. Jer kad čitamo: »Čiji je oganj bio svet, kao i pepeo«, odmah razumijemo da se o ognju i o pepelu žrtvenika kaže da su bili jednako sveti.

O načinu kako prof. Oberški objašnjava običaje, tumači razne povijesne događaje i dovodi ih u sklad s profanim izvorima i s podacima iz drugih knjiga Sv. pisma SZ nećemo uopće govoriti, već samo pozivamo čitatelje da posegnu za ovom knjigom i da se sami uvjere o njezinoj vrijednosti u tom pogledu i nauživaju u tako stručnom i vještom prikazivanju i tumačenju samog nadahnutog teksta. Neka se npr. pročita tekst s tumačem o mučeništvu 7 braće. — Sve povijesne poteškoće, kao npr. onu o razlici između hronologije I i II Knj. Makabejske, nastoji što bolje riješiti. Prof. Oberški pružio nam je zaista vrlo vrijednu knjigu ne samo s religioznog stanovišta nego i sa znanstvenog.

II Knj. Mak. je vrlo važna za katoličku dogmatiku. Tu je niz vjerskih dogmi izričito naglašen, tako o Bogu stvoritelju svijeta i ljudi (7,28), o Bogu koji čisti ljude raznim kaznama (6, 12—17), o sankciji dobra i zla na drugom svijetu (6,26; 7,36; 12,43—46), o uskrснуću mrtvih

(7,9. 11. 14; 15,46), o koristi molitve za mrtve (12,43—46), o zagovoru svetaca u korist nas ljudi (15,12 — 16). Sve je te istine prof. Oberški tako istakao da čitatelj može vrlo lako uočiti objavljeni dokaz o svakoj pojedinoj istini.

Ima u komentaru prof. Oberškoga i čisto znanstvenih stvari. Tako npr. iznosi da je riječ *nafta* uzeta iz perzijskog. Perzijanci su naime tekuću mirisavu smolu već u ono doba nazivali naftom. (str. 14).

II Knj. Mak. nije nastala skraćivanjem prve jer je napisana prije nje. A ni prva ne ovisi o ovoj. Obje te knjige pišu neovisno o istom predmetu pa se zato upotpunjuju. Čovjek koji želi dobiti što potpuniju povijesnu sliku makabejskih vremena mora nužno pročitati i jednu i drugu. Ako želi još bolje ući u vjerski duh onoga vremena, onda mora svakako pročitati i dvije sapiencijalne knjige, Mudrost i Siraha. One su općenitog karaktera, ali također vjerno odražavaju religiozne prilike vremena u kojemu su nastale. Prof. nam je Oberški već pružio I i II. Knj. Mak. kao i knjigu Mudrosti, a sad sprema Siraha. Time će nam dati vrlo zanimljivu i ujedno vjernu sliku osobito važnog razdoblja povijesti Izabranog naroda.

Istakli smo već prigodom recenzije knjige Mudrosti i I Knj. Mak. da bi bilo mnogo bolje da je čedni profesor tiskao svoje knjige. Svećenicima bi bilo drago da mogu upotrijebiti svoju svećeničku biblioteku s ovako stručnim i opširnim komentarima, koji su nam toliko potrebni. Preporučamo ipak braći svećenicima da ne zadiru ni od ovih ciklostilnih izdanja jer se bojimo da će ih brzo nestati pa će tako ostati bez ovih vrlo vrijednih djela iz područja biblijskih publikacija.

F. I. S.

FRA KARLO NOLA: *Kazuistika*, Makarska 1966. Sadrži slučajeve savjesta iz zapovijedi: Dekaloga, Crkve i s područja sakramenata.

Ovo djelo iskusnog moraliste, zajedno s onim *de sexto* pruža nam zaokružen piščev uvid u najosjetljiviju problematiku suvremene kazu-